

Benedek Elek:
A KERÉK KŐ

Egyszer volt, hol nem volt, hetedhét országon innét, az óperenciás tengeren túl, ahol a kurta farkú malacka túr: volt egy szegény halász ember. Ennek a szegény halász embernek nagyon sok gyermeke volt. Bizony, mikor volt kenyér az asztalfiában, mikor nem. Hiába kelt a szegény halász kakas-szóval, hiába feküdt le késő éjjel, hiába hordozta a hálóját reggeltől estig folyóvízről-folyóvízre, betelt rajta a mondas, hogy: vadász, halász, madarász, üres tarisznyába kotorász; kevés Isten áldása volt a munkáján.

Hanem amilyen ágról szakadt szegény volt a halász, épp olyan gazdag ember volt a bátyja. Ennek meg egy gyermeke sem volt. Mikor aztán a szegény halász házában egy falat nem sok, annyi sem volt, mindig csak a bátyjához küldött: adjon isten nevében bár egy vacsorára való puliszka lisztet. De ahhoz ugyan küldhetett, azt üzente vissza mindig: ad szívesen egy vékát is, ha cserébe neki adja valamelyik fiát.

– Azt már nem teszem – mondta a szegény halász –, ahány gyermekem van, egyformán kedves én nekem, egytől sem tudnék megválni.

Egyszer, mikor már vagy egy hétig alig volt egy betevő falatjuk, elment a halász s azt mondta a feleségének, hogy addig vissza nem jön, míg egy jó tarisznya halat nem fog. Leült jókor reggel a víz partjára, hol betette, hol kivette a hálóját, de csak akkora hal sem akadt a hálójába, mint a kis ujjam. Már be is esteledett s került a szerencse, mintha csak félt volna tőle.

– Látom – mondta magában a halász –, hogy mégis hal nélkül kell hazamennem. Istenem, Istenem, mit vacsorálnak ártatlan gyermekeim!

Megemelintette nagy búsan a hálóját s hát – olyan nehéz, mintha csak egy nagy kő akadt volna belé. Hiszen nem is volt az egyéb. Kő volt, egy kerek kő. Visszafordította nagy haraggal a követ, belenyomta ismét a hálót s hát, amikor kiemelté, megint csak az a kerek kő van benne. Most már kivette a követ a hálóból s jó messzire bedobta a vízbe, hogy többet a hálójába ne kerülhessen. De hiába dobta messzire, az Isten úgy akarta, hogy ez a kő harmadszor is a hálóba kerüljön.

Hej, mérgeződött a szegény halász, de nem dobta vissza a követ a vízbe, hanem ledobta a víz partjára s aztán nagy búsan elindult hazafelé. Hanem alig lépett egyet, kettőt, meggondolta magát: ha már halat nem vihet, hazaviszi azt a kerek követ. Hadd karikázzanak vele a gyerekek.

Fölvette a követ. Betette a tarisznyájába s hazaballagott. Elébe szaladtak a gyermekek, közre fogták s kérdezték: mit hozott, édesapám?

– Egy kerek követ, fiaim, semmi egyebet. Nesztek, játsszatok vele s felejtsetek a vacsorát.

A szegény halász már lefeküdt, le a felesége is, de a gyermekek nem tudtak lefeküdni, úgy belemelegedtek a karikázásba. Gurították a kerek követ föl s le a szobában s nagyokat sikoltottak örömben, mert a kő mind fényesebb, fényesebb lett. De ezt a halász nem látta, mert a falnak volt fordulva s úgy sóhajtozott. Egyszer mégis csak megfordult s rászólt a gyermekekre: fekédjatok le, már elég volt a játékból.

Hanem, amint kifordult a szoba földje felé, hirtelen be is hunyta a szemét, mert olyan erősen fénylett, ragyogott a kerek kő, hogy majd megvakult a nagy ragyogástól. Aztán megint fölnyitotta a szemét, nézte, nézte a követ, szólítja a feleségét is: nézd asszony, valami csudakő, úgy ragyog, mint a gyémánt.

– Jaj, lelkem-uram – csapta össze a kezét az asszony –, ez igazán gyémánt.

Mindjárt megegyeztek, hogy másnap a halász elviszi a királyhoz magához a követ, hátha megvennie jó pénzen. Fölkelt pitymallatkor a halász, nyakába veti ünneplő zekéjét, kendőbe takargatja a kerek követ s ment a király színe elé. Ott mindjárt, hogy a palotába ért, vitték a király elé. Köszön a szegény halász illendőképpen:

– Adjon isten jó napot, felséges királyom.

– Adjon Isten, szegény ember, mi szél vetett hozzám?

Eléveszi a halász a kerek követ s mutatja a királynak.

– Hát ezt te hol találtad, szegény ember? – kérdi a király nagy álmétkodással.

Mondja a halász, hogy hol.

– No, te szegény ember, add nekem ezt a követ, adok érte ezer pengő forintot. Mert úgy tudd meg, hogy igaz gyémántkő ez.

A szegény ember nem szólt semmit, csak köhintett. Azt hitte a király, hogy nem elég neki az ezer pengő forint. Szavát sem várta, mondta a király:

– Ha nem elég ezer pengő, adok még kétezret.

A szegény ember megint csak köhintett, úgy meg volt zavarodva, hogy egy szót sem tudott szólalni. Dehogy kevesellette az ezer pengőt! Hanem a király megint azt hitte, hogy kevesli, azt mondta hát a szegény embernek:

– Hallod-e te szegény halász, nem sokallok én ezért a kőért három zsák aranyat sem. Adod-e ennyiért?

Akkor már a halász sem köhintett, hanem biccentett a fejével.

A király egyszeribe töltetett három zsák aranyat, még szekeret, lovat is adott a halásznak, hogy haza vigye az aranyat.

Hazamegy a halász nagy örömmel, de bezzeg volt öröm a háznál! Most már gazdagok voltak, nem éheztek többet.

– Hanem hallod-e feleség – mondja a halász –, meg kéne mérnünk az aranyat: hány véka lehet.

– Igaza van kendnek, meg kellene mérnünk.

Az ám, de véka nem volt a háznál. Nosza, átszalasztanak egy fiút a gazdag bácsihoz vékáért.

– Hát nektek ugyan mire kell a véka? – kérdi a gazdag ember csúfondárosan.

– Az édesapám pénzt akar mérni – mondta a fiú.

Hej de nagyot kacagott a gazdag ember.

– Nesze fiam, itt a véka, majd utánad megyek én is, hadd látom azt a pénzmérést.

Megy a gazdag ember az öccséhez s hát csak szeme-szája tátva maradt a nagy álmétkodástól. Ennyi pénzt még ő sem látott egy csomóban. Kérdi az öccsét:

– Hol kaptad ezt a rengeteg aranyat, édes öcsém?

– Bezzeg most édes öcsémnek szólította.

– Megállj – gondolta magában a halász –, most megtréfállak.

– Hm – mondja a halász –, ezt nekem a király adta három macskáért.

– Hát az hogy lehet, édes öcsém?

– A bizony úgy, édes bátyám, hogy a király palotájában temérdek sok egér van. De annyi, hogy a király s felséges családja nem tud tőlük sem ebédelni, sem vacsorálni. Meghallottam ezt én jártomban-keltemben, s három macskát elvittem a királynak ajándékba. Hej, ha látta volna kigyelmed, de megörült a király a három macskának. Mindjárt szólította a hopmestert s megparancsolta, hogy ennek a derék embernek három zsák aranyat adjon a három macskáért.

Ahogy ezt hallotta a gazdag ember, nem volt maradása, ment haza, s mondja a feleségének, hogy mit hallott.

– No bizony – mondta az asszony –, ha az az ágról szakadt három macskát vitt a királynak, viszünk mi három zsákkal.

– Én is amondó vagyok, feleség.

Azzal, uccu neki, végigjárták a falut, de még a szomszéd falukat is s ami macskát találtak, mind megvették jó drága pénzen. Mikor három zsákra valót összeszedtek, befogatott a gazdag ember négy lovat, a három zsák macskát feltette a szekérre s nagy ostorpattogással elindult a királyvárosba.

Megérkezik a városba, ottan is a király palotája elé, megállítja a lovakat, a kocsist otthagya, maga pedig fölmegey a királyhoz. Bevezetik a király színe elé s köszön illendőséggel:

– Adjon Isten jó napot, felséges királyom.

– Adjon Isten, gazdag ember, hát téged mi szél vetett ide?

Mondja a gazdag ember:

– Egy kevés ajándékot hoztam, felséges királyom. Hallottam, hogy az öcsém, a halász is hozott s jó szívvel fogadta felséged.

– Jól van, te gazdag ember, de hol van, amit hoztál?

– Mindjárt felhozom, felséges királyom. Ott áll a szekerem a kapu előtt.

Lemegey a gazdag ember, hátára veszi a három zsák macskát s viszi fel a palotába. Eközben a király is összegyűjtötte egész háznépét, hadd lássanak csudát.

No, jött is a gazdag ember, s ahogy belépett az ajtón, abban a szempillantásban kioldotta mind a három zsákot.

Hej, uram, Isten, mi lesz most! Az a tenger sok macska ellepte a pádimentumot*, ahány, annyifelé szaladt, nekiugrottak a földig érő tükröknek, ablakoknak, föl az almáriumokra, onnét leverték a drága aranyos poharakat, tányérokat, összetörtek azok mindent, kiabált a király, sikoltozott a királyné, de még jobban a királyasszonykák, s egy szempillantásra becsődültek a katonák, hogy lássák, mi történt.

– Fogjátok meg! – kiáltott a király.

A katonák azt hitték, hogy a macskákat kell megfogni, pedig a király a gazdag embert értette. Hanem a gazdag ember sem tátotta el a száját, kapott a jó alkalmon, futott le a palotából s szaladt világgá.

Holnap, ha hozzátok szalad, legyen a ti vendégetek.

* deszkából készített szobaburkolat